

Preek bij Lucas 3 : 1 – 20

Gemeente van Christus,

‘Help jij me hopen?’ is het thema van deze Adventstijd. En vandaag komen we Johannes de Doper tegen en is de vraag: kan hij ons óók helpen hopen?

In de preek op Eerste Advent zei ik dat ik me kon voorstellen dat jullie van de lezingen nog niet meteen een Kerstgevoel kregen. We hadden toen die heftige lezing uit Lucas 21, over de wereld die zowat verging en de komst van de Mensenzoon.

En ook vandaag is het nog geen feest. Er branden al drie Adventskaarsen, maar de lezing uit Lucas is pittig en indringend. Niks geen ‘Wees gegroet, Maria’, dat komt volgende week, een goede reden om dan weer te komen.

Maar nu treffen we Johannes de Doper, en dat is bepaald geen zachte heelmeester. Ik zou hém tenminste niet gauw vragen voor het welkomsteam van de Jachtlaankerk.

Dat is de groep die nieuw-ingekomen gemeenteleden en belangstellenden een warm welkom probeert te geven. Door persoonlijk aan de deur te komen met een hartelijke brief en een attentie. En door een gezellige koffie-ochtend te organiseren ter kennismaking.

Daarbij is meestal de eerste vraag: ‘Beste mensen, wat brengt je in de Jachtlaankerk?’ En niet: ‘Addergebroed, wie heeft jullie wijsgemaakt dat je het komende oordeel kunt ontlopen?’ Zoals Johannes het doet.

Zouden we best een keer uit kunnen proberen, denk ik nu, maar ik weet niet of het veel nieuwe leden oplevert...

Johannes de Doper is meer van het confrontatiemodel: een profeet, een klokkenluider, ongepolijst, recht door zee. Hij zoekt ook geen belangstelling, maar bekéring. Ínkeer, ómkeer. Voor minder doet hij het niet. Want er is geen tijd te verliezen:

Verwacht de komst des Heren,

o mens, bereid u voor:

reeds breekt in deze wereld

het licht des hemels door. (LB 439)

De tijd van de Messias breekt aan. En dát vraagt om radicale keuzes. Want Gods licht breekt wel door, maar wij kunnen haar ook verduisteren. Zelfs God kan geen liefde afdwingen, want dan is het geen liefde meer.

Het moet dus van twee kanten komen. Daarom: o mens, bereid u voor. Dat is trouwens het appèl van de profeten door de eeuwen heen geweest, profeten zoals Jesaja in het Oude Testament, en Johannes in het Nieuwe. Zij staan in elkaars verlengde. Daarom citeert Lucas ook Jesaja, als hij Johannes introduceert:

*een stem roept in de woestijn:
'Maak de weg van de Heer gereed,
Maak recht zijn paden!'*

Dat Johannes de woestijn kiest als decor, is dus geen toeval. Het volk Israël was ook ooit van die kant gekomen: na de bevrijding uit Egypte dwars door de Rode Zee, en na 40 jaar van omzwervingen door de woestijn, waren ze vanuit die woestijn, dóór de rivier de Jordaan, het Beloofde Land binnengetrokken. Als een nieuw begin van leven.

Maar nu het volk is afgedwaald, moet het opnieuw opnieuw beginnen. Ga terug naar start. Daarom moeten ze eerst de woestijn weer in. De plaats van bezinning, inkeer, zuivering.

Daar moeten de mensen hun oude leven achter zich laten. Pas dan kunnen ze het Beloofde Land weer betreden. Pas dan kunnen ze als herboren aan een nieuw leven beginnen.

Daarvoor moeten ze kopje onder door de rivier. En daar wil Johannes de Doper - zijn naam zegt het al - graag een handje bij helpen.

En hij doet zijn naam eer aan. Talloze mensen roept hij op tot bekering, en al die mensen biechten eerst hun fouten op. Ze biechten alles op wat is misgegaan en mis gedaan in hun leven. Want als je je fouten niet erkent, kun je er niet van leren, en ben je gedoemd om ze te herhalen.

Dus eerst schoon schip maken, dan schoon gewassen. De doop is een teken dat je als mens een nieuwe toekomst tegemoet kunt gaan. Dat je niet wordt vastgepind op je verleden, maar dat je opnieuw kunt beginnen. Als herboren, als een ander mens.

Dat klinkt mooi, maar kan dat eigenlijk wel? Kún je wel wezenlijk veranderen, omkeren, nieuwe wegen gaan? Een ander mens wórden? Hoe dan? Wie dan?

Het antwoord van Johannes is: Ja, dat kan. Hij maakt er zelfs zijn levenswerk van. En daarom helpt hij ons hopen. Om maar even in het Adventsthema te blijven.

Ik heb wel eens gezegd hier in de kerk: geloof is altijd geloof dat het anders kan. Dat het niet hoeft te blijven bij de status quo, bij de huidige verhoudingen, bij ‘zo is het nu eenmaal, zo ben ik nu eenmaal.’

Geloof doet niet aan eenmaal, maar aan andermaal. Geloof is geloof dat de wereld kan veranderen. Dat jij kunt veranderen. Dat jij de wéreld kunt veranderen.

En toen ik dat opschreef, dacht ik: wie had dat ook weer zo mooi gezegd? Even googlen en het bleek van Mahatma Gandhi te zijn, een van zijn beroemdste uitspraken: ‘*Be the change you want to see in the world.* Wees zelf de verandering die je in de wereld wilt zien.’

Ja, dat had-ie mooi gezegd. Deze uitspraak heeft namelijk twee krachtige implicaties:

Eén: je stopt met over ánderen te oordelen en te klagen, omdat je de reflectie richt op jezelf.

En twee: het zet je aan tot actie met het enige middel ter wereld waar je invloed op hebt, namelijk: jij zelf.

Zoals Michael Jackson zingt in het lied ‘Man in the mirror’:

I'm starting with the man in the mirror

Ik begin met de man in de spiegel

En ik vraag hém om het anders te gaan doen

En de boodschap is helder als water:

If you wanna make the world a better place

Take a look at yourself and then make the change

Als je van de wereld een betere plek wilt maken

Kijk dan naar jezelf en zorg voor de verandering.

Dat doet me denken aan onze vaderlandse politici. Een aantal van hen – ik noem geen namen – is druk bezig om te benoemen waar het bij een deel van de Nederlanders aan zou schorten. Daarbij worden hele groepen met een migratieachtergrond over één kam geschoren: zij zijn niet goed geïntegreerd, zij zijn antisemitisch, zij onderschrijven ónze normen en waarden niet.

Dat moet benoemd worden. Oké. Maar benoem dan ook wat er bij jezelf aan schort. Want iets in mij zegt dat je antisemitisme beter niet kunt bestrijden met discriminatie. Dat als je het over respect wilt hebben, je dat beter niet respectloos kunt doen. En dat je tolerantie niet promoot door intolerant te zijn.

Kortom, kijkend naar de toon en de omgangsvormen in de politiek en het maatschappelijk debat, is het misschien beter als die migranten onze normen en waarden níet klakkeloos overnemen...

Je kunt het kwade niet overwinnen met het kwade, maar met het goede. Maar goed, nu ben ik zelf aan het oordelen over anderen, en dat was nou juist niet de bedoeling. Zie je, zo moeilijk is het. Vorige week ging ik ook al in de fout. Wat zei Gandhi ook alweer? ‘Wees zélf de verandering die je in de wereld wilt zien.’

Ja, dat was het. Alleen, toen ik verder zocht op internet, bleek dat Gandhi dit helemaal niet gezegd heeft: wees de verandering die je in de wereld wilt zien. Nee, een van zijn bekendste uitspraken is niet van hem. Maar wat Gandhi wél heeft gezegd, lijkt erop, en is nog mooier. Hij zei namelijk het volgende:

‘Wij spiegelen slechts de wereld. Alle neigingen die in de buitenwereld aanwezig zijn, zijn te vinden in de wereld van ons lichaam. Als we onszelf zouden kunnen veranderen, zouden de neigingen in de wereld ook veranderen.

Als een mens zijn eigen aard verandert, dan verandert ook de houding van de wereld tegenover hem. Dit is het hoogste goddelijke mysterie. Het is een wonderbaarlijk iets en de bron van ons geluk. Wij hoeven niet te wachten op wat anderen doen.’

Mooi hè? Heeft-ie echt gezegd. Dit graaft nog dieper. Want hiermee zegt Gandhi niet alleen maar dat we zelf het goede voorbeeld moeten geven, in plaats van naar anderen te wijzen. Nee, dit is een diepere spirituele waarheid. Namelijk dat wat wij in de wereld om ons heen zien, een weerspiegeling is van wat er

ongezien in onszélf huist. Kijken we in de wereld, dan zien we de *man in the mirror*.

Daarmee wijst Gandhi ons de weg naar binnen, de plek die we snel over het hoofd zien. Maar de ware verandering komt pas als wij zelf naar binnen keren en dáár werken aan wat je zou kunnen noemen: een innerlijke transformatie.

Als je jezelf gaat onderzoeken, eerlijk en open en kwetsbaar. Als je je eigen onvolkomenheden onder ogen ziet: je egoïsme, je blinde vlekken, je oordeel en onzekerheid. En die probeert uit te zuiveren.

Wij vinden bekering vaak een lastig woord, maar volgens mij is dít precies wat Johannes de Doper bedoelt. Innerlijke transformatie, om de uiterlijke wereld te veranderen. Om deze wereld te maken tot een plek waar Gods licht kan doordringen en de liefde een kans krijgt. Wij hoeven niet te wachten op wat anderen doen.

De kracht van Mahatma Gandhi kwam voort uit dat spirituele, innerlijke werk, dat hij zelf van binnen had verricht. Er was eens een journalist die hem vroeg wat zijn ‘geheim’ was, dat hij in z’n eentje zo’n invloed had op het heersende Britse Rijk. Gandhi antwoordde: ‘Ik probeer mezelf nul (zero) te maken.’

Hij bedoelde daarmee dat hij streefde naar een volledig onbaatzuchtige liefde. Zodat elke gedachte, elk woord, elke daad van hem werd ingegeven door het welzijn van anderen, niet van zichzelf.

Hij had zichzelf innerlijk zo gezuiverd, dat hij alleen nog gemotiveerd werd door de liefde voor anderen. Een grote inspiratie hierbij vormde voor hem het leven en de woorden van Jezus.

Onbaatzuchtige liefde dus. Nou hoor ik je denken: maar ik ben Gandhi niet. Nee, ik ook niet. Dan hadden we dat al wel gemerkt. Maar het mooie is, in het verhaal van Lucas, dat Johannes de lat niet meteen zo hoog legt.

Als de mensen hem vragen: ‘Wat moeten we dan doen?’, dan is het antwoord van Johannes: ‘Wie twee stel kleren heeft, moet delen met wie er geen heeft, en met weten hetzelfde.

En als tollenaars vragen: ‘Wat moeten wij doen?’ , dan is het antwoord: vorder niet meer dan wat jullie is opgedragen.’

En als soldaten hem dan vragen: ‘En wij, wat moeten wij doen?’, dan is het antwoord: je mag niemand afpersen en je niet laten omkopen.’

Kortom, hij zegt niet: wees geen soldaat, wees geen tollenaar, wees geen mens. Nee, hij zegt: op jouw plek, in jouw leven, in jouw rol, moet je rechtvaardig zijn en solidair. Niet meer maar ook niet minder. Begin daar maar eens mee. En wacht niet op wat anderen doen.

Johannes zegt daarbij: Breng vruchten voort die tonen dat jullie tot inkeer zijn gekomen.’ Met andere woorden: jouw innerlijke transformatie zal de uiterlijke wereld veranderen, dat kan niet anders, want dat is de spiegel van je eigen ziel.

En daarmee word je een wegbereider van de komst van God in deze wereld. Daarmee wordt iedere kloof gedicht, elke berg geëffend, elke bochtige weg recht gemaakt. Met jouw daden van onbaatzuchtige liefde.

Want dat is hoe God in deze wereld zal komen. Als onbaatzuchtige liefde, in de gedaante van een kind. Een kind dat de belichaming zal worden van de innerlijke transformatie die de wereld voorgoed verandert.

Zoals Huub Oosterhuis dichtte:

*Soms breekt uw licht
in mensen door
onstuitbaar
zoals een kind
geboren wordt*

En daarom zongen wij over onszelf:

*Laat dit bestaan uw stal
Dit hart uw kribbe wezen.*

Help jij me hopen?

Amen.